

ŽARKO DADIĆ

Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU
Ante Kovačića 5, HR-10000 Zagreb
zarko.dadic@zg.t-com.hr

O UPORABI HRVATSKOG OBLIKA PREZIMENA ZNANSTVENIKA I FILOZOFA PATRICIJA

Najprije se rabio oblik Petriš, ali su se prilikom četiristote obljetnice rođenja 1929. počeli rabiti razni oblici, a između njih i Petrić. Idućih godina su se rabili razni oblici prezimena tog filozofa. Kad je otkriveno da tog filozofa Dominis 1624. naziva Petrišević, počeo se zaslugom Krune Krstića rabiti taj oblik, najprije u izdanjima Leksikografskog zavoda a onda i drugdje u Hrvatskoj, ali su ga u Beogradu dosljedno nazivali Petrić. G. 1964. utemeljen je u Zagrebu Ogranak Odjeljenja za filozofiju Instituta društvenih nauka u Beogradu. Zadatak Ogranaka bio je uz ostalo istraživati hrvatsku filozofsku baštinu u sklopu projekta historije filozofije naroda Jugoslavije. Isti zadatak ostao je i kad je Ogranak postao Institut za filozofiju. Radi ujednačenosti na zajedničkom projektu taj se filozof počeo i u toj ustanovi u Zagrebu nazivati Petrić kao u Beogradu. Posljednjih deset godina na temelju brojnih arhivskih i filoloških dokaza počeo se izvan te ustanove sve više rabiti oblik Petriš, ali usprkos tomu neki su autori i dalje ustrajali na neznanstvenome izmišljenom obliku Petrić. Kako oblik Petrić nije ničim potvrđen, stranci zaključuju da niti ne znamo kako se u hrvatskom obliku nazivao taj filozof, pa zbog toga dolazi i do pogrešne predodžbe o njegovoj nacionalnoj pripadnosti.

Ni za jednoga hrvatskog znanstvenika i filozofa nije se rabilo toliko različitih hrvatskih oblika prezimena koliko za Franju Patriciusa. Hrvatski oblik *Petriš* njegova prezimena prvi je uporabio filozof Franjo Marković u svojem nastupnome rektorskom govoru školske godine 1881./1882.¹ Nakon toga je filozof Albert Bazala u svojoj Povijesti filozofije godine 1909. rabio također oblik *Petriš*.² Nije poznato odakle su oni uzeli taj oblik.

¹ Filozofijske struke pisci hrvatskoga roda s onkraj Velebita u stoljećih XV. do XVIII., Rektorski govor dr. Franje Markovića prigodom instalacije dne 19. listopada 1881., Zagreb 1882.

² Albert Bazala, Povijest filozofije, svezak II., Zagreb 1909., 204. – 209.

Nakon tekstova ove dvojice filozofa rabili su se različiti hrvatski oblici prezimena toga filozofa. Osobito se to dogodilo dvadesetih godina 20. stoljeća kad se približavala četiristogodišnjica njegova rođenja. Tad je uvedeno više raznih kroatiziranih oblika koji su izvedeni iz latinskog oblika Patricius, i to primjerice *Patricije* i *Patričić*.³ Važnije je pak da je tada izmišljen i oblik *Petrić* koji je također bio jedna slobodnija izvedenica iz Patricius. Nije sigurno tko je taj oblik prvi uveo u literaturu, ali se on dosta proširio, a odmah su ga prihvatili i srpski autori, posebno Dušan Nedeljković i Đorđe Nikolić, što će biti odlučno za kasniju njegovu uporabu. Tridesetih godina još se rabi oblik *Petrić*, ali i drugi oblici, a zadržava se i *Petris*.⁴

Vidi se da su svi autori bili nesigurni u to koji je pravi hrvatski oblik prezimena toga hrvatskoga filozofa. Godine 1944. došlo je međutim do radikalne promjene u tom pogledu jer su tada prvi put nađeni pisani tragovi o hrvatskom obliku prezimena obitelji kojoj je pripadao i Franjo Patricius. Tada je Stanko Hondl pripremao natuknicu o Marku Antunu Dominisu za peti svezak Hrvatske enciklopedije, pa je čitao i njegova dva fizikalna djela. U Dominisovu djelu *Euripus seu de fluxu et refluxu maris*, koje je objavljeno godine 1624. u Rimu, on je našao dio teksta koji se odnosi na Patriciusa i taj je započinjao riječima: Noster tamen Dalmata Franciscus Petrissevich, seu de Petris, seu Patricius ... Hondl je objavio i posebnu raspravu o fizikalnom radu Marka Antuna Dominisa u časopisu *Vienac* godine 1944.⁵ Razgovarao sam s Hondlom oko godine 1965. o tom otkriću. On mi je tada ispričao da je na taj dio Dominisova teksta upozorio Krunu Krstića koji mu je nakon toga rekao da je on (Hondl) napravio veliko otkriće.

Krstić je nakon toga prihvatio oblik *Petrišević*. U svim izdanjima Leksikografskog zavoda, u kojem je nakon Drugoga svjetskog rata Krstić bio jedan od urednika, počeo se njegovom zaslugom dosljedno rabiti oblik *Petrišević*. Činilo se da je time riješeno pitanje oblika njegova prezimena. I ja sam dosljedno tada rabio oblik *Petrišević*, a i Ivan Supek. U mojoj sintezi povijesti egzaktnih znanosti u Hrvata godine 1982.⁶ rabljen je taj oblik.

Ipak nisu svi prihvatili oblik *Petrišević*. Riječ je posebno o nekim beogradskim autorima koji su nastavili rabiti oblik *Petrić*. Filozof Dušan Nedeljković u predgovoru prijevoda djela Giordana Bruna *O uzroku, principu*

³ *Znameniti i zaslužni Hrvati*, Zagreb 1925., str. 208.

⁴ *Leksikon Minerva*, Zagreb 1936., str. 1066. – Tu je navedeno ovako: Petriš (Petrić) Franjo (Franciscus Patricius, 1529–97).

⁵ Stanko Hondl, Marko Antonij de Dominis kao fizičar, *Vienac*, god. 36., br. 2., Zagreb 1944., 36.–48.

⁶ Žarko Dadić, *Povijest egzaktnih znanosti u Hrvata*, sv. I., Zagreb 1982.

i jednom, koje je objavljeno u Beogradu 1959.⁷, dosljedno rabi oblik *Petrić*. Beogradski autor Đorđe Nikolić čak u Zagrebu godine 1953. u Almanahu Bošković rabi oblik *Petrić*.⁸ Nedeljković je i u kasnijim radovima dosljedno rabio oblik *Petrić*. Nažalost se za beogradskim autorima poveo i Vladimir Filipović, pa je u *Filozofskoj hrestomatiji* godine 1956. rabio oblik *Petrić*⁹ onako kako su to činili beogradski autori, a ne onako kako se već u Zagrebu počelo upotrebljavati. Ali, treba istaknuti da je Filipović tada veoma slabo poznao podatke u svezi s ovim filozofom pa u istom tekstu misli da je taj filozof rođen u Klisu, a ne kako je ispravno na Cresu.

Postojale su sada dvije koncepcije u uporabi prezimena tog filozofa. Jedna je koncepcija bila hrvatskih autora, koji su počeli sve dosljednije rabiti oblik *Petrišević*, osobito zato jer se taj oblik rabio u Leksikografskom zavodu. Druga je koncepcija bila od nekih srpskih autora, posebno filozofa Dušana Nedeljkovića koji je rabio oblik *Petrić*, a tek vrlo rijetko hrvatskih autora. I logično bi bilo da se u Zagrebu nastavio upotrebljavati oblik koji se temeljio na Dominisovu zapisu. Ali nije bilo tako.

Godine 1964. utemeljen je zagrebački ogranak Odeljenja za filozofiju Instituta društvenih nauka u Beogradu. To je bilo doba kad se provodila unitarna centralistička politika na svim područjima. Tada se je nakon donošenja zajedničkoga srpskohrvatskog pravopisa izrađivalo zajedničko jedinstveno stručno i znanstveno nazivlje, pa je upravo 1964. došlo do prijedloga za unificirano nazivlje u anorganskoj kemiji, što je bio početak daljnjeg unificiranja nazivlja u raznim strukama. Osnivanje zagrebačkog ogranka Odeljenja za filozofiju Instituta društvenih nauka u Beogradu bilo je dio tih nastojanja.

Ogranak u Zagrebu imao je sedam skupina, od kojih je jedna bila za istraživanje hrvatske filozofske baštine. Međutim, istraživanje te baštine nije bilo sasvim slobodno, jer se u ogranku naglašavalo da postoji solidna suradnja između zagrebačkih, beogradskih i ljubljanskih filozofa radi koordinacije rada na istraživanju cjelokupne filozofske prošlosti u Jugoslaviji.¹⁰ U tom razdoblju nije bilo moguće istraživati hrvatsku filozofsku baštinu kao nešto posebno, nego se je moralo voditi računa o cjelovitosti filozofske baštine u Jugoslaviji, a zato i jest u Zagrebu postojao samo ogranak beogradskog instituta.

⁷ Dušan Nedeljković, *Revolucionarni borac i mislilac Đordano Bruno*, Uvodni tekst u: Đordano Bruno, *O uzroku, principu i jednom*, Beograd 1959., str. 5–17.

⁸ Đorđe Nikolić, *Doprinos Jugoslavena astronomskim naukama*, *Almanah Bošković* za godinu 1953., Zagreb, str. 188–197.

⁹ Vladimir Filipović, *Filozofija renesanse i odabrani tekstovi filozofa*, *Filozofska hrestomatija III.*, Zagreb 1956., str. 117–120.

¹⁰ O tome vidi u: Mladen Dadić, *Zapostavljena baština*, *Telegram*, br. 332., god. VII., Zagreb, 9. rujna 1966.

U zagrebačkom su ogranku bila zaposlena dva asistenta koja su se trebala baviti hrvatskom filozofskom baštinom. Jedan od njih bio je Vladimir Premec koji je za svoju doktorsku disertaciju izabrao filozofiju Franje Patriciusa. Neobična je činjenica da on nije doktorirao u Zagrebu nego u Sarajevu na prijedlog profesora Branka Bošnjaka s Odjela za filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Pa čak i njegova disertacija nije bila objavljena u Zagrebu nego mnogo godina kasnije u Zenici 1996.¹¹ Važnija je međutim jedna druga knjiga pod naslovom *Franciskus Patricijus* koju je Premec objavio godine 1968. u izdanju Odeljenja za filozofiju Instituta društvenih nauka u Beogradu, dakle upravo onog čiji je bio ogranak za filozofiju u Zagrebu. U toj knjizi on dokazuje da je Petrić iskonsko prezime filozofove obitelji.¹² Premec tvrdi da u blizini Kraljeve Sutjeske, koja je u srednjem vijeku bila političko središte Bosne, žive potomci Petrića iz doba kad su oni bili u službi bosanskoga kralja, pa su ti Petrići upravo i oni od kojih je i filozofov predak otišao na Cres i na Cresu oblik prezimena Petrić promijenio u Petris. Ta je tvrdnja besmislena jer prezimena (stalnih, nepromjenljivih, nasljednih) tada u Bosni još nije bilo, pa ni filozofov predak koji je na Cres došao vjerojatno u 14. stoljeću nije mogao imati stalno prezime. Osim toga je to samo povijesna pretpostavka koja je u suprotnosti s filološkim zakonima u izvođenju imena.

S odeljenjem za filozofiju Instituta društvenih nauka u Beogradu surađivali su mnogi beogradski filozofi, a među njima i Dušan Nedeljković koji je rabio oblik Petrić. Premecova knjiga izašla je upravo u izdanju tog Odeljenja, pa je u skladu s uporabom tog oblika u Odeljenju uvedena i u Premecovu knjigu. Međutim, pored toga je oblik Petrić i zagrebački ogranak za filozofiju prihvatio zbog unifikacije s uporabom u beogradskoj centrali, a i zbog toga jer je morao voditi računa o krajnjem cilju istraživanja hrvatske filozofske baštine u sklopu jedinstvene jugoslavenske filozofske baštine.

U ogranku za filozofiju u Zagrebu savjete je za istraživanje filozofske baštine davao Kruno Krstić koji je bio tada zaposlen u Jugoslavenskom leksikografskom zavodu u Zagrebu kao jedan od urednika. On je sastavio plan i program istraživanja povijesti filozofije u Hrvata. Taj se plan i program sastojao od nekoliko stranica u kojem se podrobno navodilo sve što bi trebalo istraživati. Na jednom sastanku Ogranaka 16. rujna 1966. Krstić je podrobno obrazložio taj plan i program. Ja sam tada čitao taj Krstićev elaborat, ali se ne sjećam kako je on u njemu nazivao toga filozofa. Krstić je u taj plan posebno unio i istraživanja filozofije Franje Patriciusa. Krstić je tada zastupao gledište da

¹¹ Vladimir Premec, *Petrićeva kritika Aristotelesa*, Biblioteka Hijatus, Zenica 1996.

¹² Vladimir Premec, *Franciskus Patricijus*, Institut društvenih nauka (Odeljenje za filozofiju), Beograd 1968., str. 11. – Nažalost nisam mogao nikako doći do te knjige, pa navodim tvrdnju o prezimenu prema članku: Željko Škuljević, Premecova kritika Petrićeve kritike, *Hijatus*, god. II., br. 7., Zenica 1996., str. 6–7., (posebno str. 7.)

se tog filozofa mora nazivati u hrvatskom obliku kao Petrišević, pa je taj oblik rabio i u enciklopedijama Jugoslavenskoga leksikografskog zavoda u natuknicama koje je sam pisao.¹³ Vodstvo Ogranaka nije prihvatilo taj oblik unatoč Krstićevu zauzimanju za njega, nego onaj koji se rabio u beogradskoj centrali, a to je Petrić, vjerojatno zato da bi se unificirala uporaba toga prezimena u cijeloj jugoslavenskoj praksi. Međutim, očito je da je o tome morala postojati diskusija jer se u članku o djelovanju Ogranaka u Telegramu¹⁴, koji je pisan na temelju rasprave na sastanku u Ogranaku 16. rujna 1966. na kojem je glavni diskutant bio Kruno Krstić, stalno rabi oblik Petrišević i navodi da je u planu i objavljivanje Petriševićeva glavnoga filozofskog djela.

Zagrebački Ogranak za filozofiju Instituta društvenih nauka u Beogradu nije dugo trajao jer su već 1965. Hrvatsko filozofsko društvo i Filozofski odsjek Filozofskog fakulteta u Zagrebu pokrenuli projekt osnutka Instituta za filozofiju u sklopu Sveučilišta u Zagrebu. Kao rezultat tih napora konačno je 27. lipnja 1967. Savjet Sveučilišta osnovao Institut za filozofiju. Osnovni zadatak novog Instituta bio je da »organizira i koordinira znanstveno-istraživački rad u oblasti filozofije, da organizira i ostvaruje sistematsko prikupljanje podataka, dokumentacije, literature itd. iz svih područja filozofije, a posebno da studijski i kritički proučava filozofske tekstove iz povijesno-filozofske nacionalne baštine, da izrađuje i potiče izrađivanje monografskih radova o pojedinim djelima, misliocima, disciplinama i razdobljima u tom području težeći cjelovitom prikazu povijesti nacionalne filozofije.«¹⁵ Tu se piše o istraživanju baštine, a ni jednom riječi ne spominje se hrvatska filozofska baština nego tek *povijest nacionalne filozofije*.

Institut za filozofiju u Zagrebu je dakle, iako formalno samostalni institut, imao istu koncepciju istraživanja filozofske baštine kakvu je imao onda kad je bio ogranak Odeljenja za filozofiju Instituta društvenih nauka u Beogradu. Naime, onaj program istraživanja povijesti filozofije ostao je i dalje isti, pa čak godine 1975. kad je Institut pokrenuo časopis *Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine* u prvom broju Vladimir Filipović predgovor započinje riječima: »U međurepubličkom programu "Historija filozofije jugoslavenskih naroda", Institut za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu preuzeo je na sebe zadaću da u studijskim prilogima obrađuje teme iz hrvatske filozofske baštine ...«¹⁶

¹³ *Enciklopedija Leksikografskog zavoda*, svezak 6., Zagreb 1962., str. 28–29., *Enciklopedija Jugoslavije*, svezak 6., Zagreb 1965., str. 479–481.

¹⁴ Mladen Dadić, *ibid.*

¹⁵ Boris Kalin, *Deset godina aktivnosti Hrvatskog filozofskog društva (1957–1967), Hrvatska filozofija u prošlosti i sadašnjosti*, Zbornik iz 1968. godine, Zagreb 1992., str. 157–181. (posebno str. 176.).

¹⁶ Vladimir Filipović, *Predgovor, Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine*, br. 1–2, god. I., Zagreb 1975., str. 7–9. (posebno str. 7.)

U tom prvom broju već je jasno kako će se u tom jugoslavenskom programu postupiti s oblikom prezimena hrvatskog filozofa Patriciusa. Premda je kao prilog tom broju donesen pretisak rektorskoga govora Franje Markovića o hrvatskoj filozofiji te je naglašeno da će Institut slijediti smjernice koje je postavio Marković, u istom se broju u nekim objavljenim tekstovima odstupa od uporabe oblika Petriš i uvodi Petrić. Sasvim je jasno zašto se odstupilo od Markovićeve uporabe oblika Petriš, pa čak i od već tada poznatih vjerodostojnih izvora koji potvrđuju taj oblik. Naime, vodilo se računa o tome da su istraživanja hrvatske filozofske baštine tek dio zajedničke jugoslavenske baštine obuhvaćene programom koji je Institut prihvatio, a u toj zajedničkoj povijesti ne može biti mjesta za dvojnju različitu uporabu tog prezimena. Srbi su za razliku od Hrvata u razdoblju poslije Drugoga svjetskog rata u potpunosti prihvatili oblik Petrić i već ga rabili u svom dijelu povijesti opće jugoslavenske filozofske baštine. Tako srpski filozof i marksist Andrija Stojković rabi isključivo taj oblik u knjizi *Istorija filozofije u Srba*, koja je tiskana upravo u to doba,¹⁷ a sigurno bi se problematika te knjige morala uključiti u spomenuti program *Historije (ili istorije) filozofije jugoslavenskih naroda* u kojem sudjeluje i Institut za filozofiju u Zagrebu.

Takva *Historija filozofije jugoslavenskih naroda* ne bi pak bila mehanički spoj hrvatske, srpske i slovenske filozofije, jer bi se kod toga moralo dogovoriti što spada u koji dio, a Dušan Nedeljković se i onako više bavio hrvatskim filozofima i znanstvenicima nego srpskima. Za njega su Patricius, Dominis i Bošković bili samo *naši* filozofi i tako je o njima uvijek pisao. Trebalo je dakle uvažiti oblik kakav rabe Nedeljković i drugi srpski autori, a to je isključivo Petrić. Srbima nije bilo ni na kraj pameti da rabe oblik Petriš, Petrišević ili Petris. Upravo zato je trebalo oblik prezimena toga filozofa ujednačiti sa Srbima, i to su u Institutu za filozofiju u skladu s prihvaćenim programom povijesti jugoslavenske filozofije i učinili. Dapače, Institut je poveo bitku protiv bilo kakva drugog oblika.

A tih drugih oblika bilo je s hrvatske strane u uporabi mnogo. Najprije je to bio Kruno Krstić u izdanjima Leksikografskog zavoda s oblikom Petrišević, zatim Šime Jurić godine 1956. s oblikom Petris¹⁸ i konačno ja s oblikom Petrišević u skladu s navodom u Dominisovoj knjizi o plimi. Moglo bi se reći da do početka uporabe oblika Petrić u Ogranku za filozofiju i Institutu za filozofiju gotovo nitko u Hrvatskoj nije više rabio oblik Petrić. Institut za filozofiju imao je težak zadatak: izbrisati sve tragove drugačije uporabe od one Petrić i spriječiti svaku daljnju uporabu drugih oblika. Za taj Institut nisu uopće bili važni dokazi arhivskih istraživanja o prezimenu filozofove obitelji,

¹⁷ Andrija Stojković, *Istorija filozofije u Srba*, Beograd 1972.

¹⁸ Šime Jurić, Filozof Franjo Petris na Cipru, *Republika*, 6, Zagreb 1956., 46–47.

važno je jedino bilo da se progura općejugoslavenski oblik Petrić koji su usvojili nekritički u sklopu svojega programa *Historije filozofije jugoslavenskih naroda*.

Prijelomna godina u tom pogledu bila je 1979. kad se obilježavala 450. obljetnica filozofova rođenja. Te je godine Institut za filozofiju organizirao u Cresu međunarodni simpozij o Franji Patriciusu i objavio hrvatski prijevod Patriciusova glavnoga djela *Nova de universis philosophia*. Na knjizi je kao autor označen Frane Petrić. Knjizi je dodan tekst o piscu tog djela, a isti je tekst tiskan i u knjižici koju je u Cresu 1979. objavila Samoupravna interesna zajednica kulture općine Cres-Lošinj.¹⁹ Jurić u tom tekstu prvi put dokumentirano navodi oblike pod kojima se u dokumentima spominje filozofova obitelj, pa kaže: »najstariji oblik imena bio je Petriša ili Petriš, što je česta i karakteristična slavenska izvedenica od imena Petar. ... Oblik Petriš postao je kasnije patronimik kojim su članovi obitelji označavali pripadnost istom obiteljskom deblu. Da je izgovor imena bio Petriš nedvojbeno dokazuju suvremene latinske i talijanske grafije ... zatim glagoljski tekstovi u sačuvanim belskim maticama, pa imena cijelog niza vrbničkih notara Petriša, ogranka creskih Petriša. U glagoljskim se tekstovima glas š mogao izraziti posebnim slovom, i u navedenim spomenicima to se ime piše gotovo isključivo Petriš. Da je izgovor imena glasio prvobitno Petriš, dokazom je, također, mlađa izvedenica Petrišević, u kojem se obliku to ime poslije javlja.«²⁰

Jurić je dakle nedvojbeno utvrdio da je hrvatski oblik prezimena filozofove obitelji Petriš. Pa ipak ne objašnjava zašto on u cijelom daljnjem tekstu govori o Petriću. Ta nevjerojatna nedosljednost pokazuje da se *moralo* o tom filozofu govoriti pod prezimenom Petrić usprkos onomu što je Jurić ispravno utvrdio iz arhivskih izvora. Politička pozadina toga čina ostala je u tom tekstu skrivena.

Na simpoziju je pak bilo govora samo o Petriću. Nije kapitulirao samo Jurić nego i Krstić koji je na tom skupu u svom referatu govorio o Petriću. Krstić se nije mogao tomu usprotiviti jer je u ono doba sigurno bio označen kao nacionalist s dovoljno ranijih opterećenja u tom smislu. I ja sam držao na tom skupu referat u kojem sam govorio o tom filozofu kao Petriću jer bi inzistiranje na nekom drugom obliku izazvalo velike polemike. Ali da ja nisam zbog toga odustao od oblika Petrišević vidi se iz činjenice da sam tri godine kasnije, naime 1982. u svojoj knjizi *Povijest egzaktnih znanosti u Hrvata*, rabio oblik Petrišević uz napomenu da ostajem pri tom obliku.²¹

¹⁹ Šime Jurić, Nekoliko riječi o piscu, U: *Frane Petrić – Franciscus Patricius*, Cres 1979., 19–26.

²⁰ Šime Jurić, *ibid.*, 19–20.

²¹ Žarko Dadić, *Povijest egzaktnih znanosti u Hrvata*, svezak I., Zagreb 1982., str. 106.

Taj skup i objavljivanje knjige *Nova de universis philosophia* veoma su mnogo poduprli uvođenje oblika Petrić. Pritisci zagovornika oblika Petrić postajali su sve agresivniji, pa su oni gdje god su mogli mijenjali drugačije oblike u Petrić. Tada je novo uredništvo za filozofiju u Leksikografskom zavodu u svim izdanjima uklonilo oblik Petrišević, koji je kao urednik uveo Kruno Krstić, i nametnulo oblik Petrić. Bilo je više autora koji su u kasnijim godinama rabili oblik Petrić, a i ja sam u svojoj knjizi *Hrvati i egzaktne znanosti u osvitu novovjekovlja*, koja je tiskana 1994., uporabio oblik Petrić smatrajući da je taj oblik prevladao, a za što mi je danas žao. I akademik Petar Šimunović, kao član povjerenstva za nazive ulica u Zagrebu, nakon uspostave samostalne Hrvatske pristao je da bude jedna ulica: Ulica Frane Petrića. On kaže: »Nisam siguran jesam li dobro postupio.«²²

Ipak su neki autori sve učestalije rabili druge oblike, osobito Petris. Tako primjerice Žarko Muljačić.²³ Godine 1992. Hrvatsko filozofsko društvo na poticaj kustosice Creskog muzeja Jasminke Čus-Rukonić i predsjednika Društva Mislava Ježića, osnovalo je redoviti znanstveni skup *Dani Frane Petriša* u Cresu pod tim imenom, želeći se vratiti najautentičnijemu obliku filozofova imena. Taj se skup razvio u najistaknutiji redoviti skup Hrvatskoga filozofskog društva i tako se zvao šest godina, ali se je poslije (1998.) pod drugim predsjednicima Društva, na poticaj nekih kolega iz hrvatskoga Instituta za filozofiju vratio na oblik imena kojim su se prije služili – Petrić.

Gradonačelnik Cresa Gaetano Negovetić u pozdravnoj riječi na skupu koji je organizirala Družba braće hrvatskog zmaja godine 1997. u Zagrebu spomenuo je *Dane Frane Petriša* pod tim imenom, ali je u ostalom dijelu pozdravnoga govora opet rabio oblik Petrić.²⁴

Devedesetih godina 20. stoljeća Petar Strčić se u svojim tekstovima zauzimao za oblik Petris. Najprije je tiskan njegov rad godine 1995. u kojem želi dokazati da treba rabiti takav oblik.²⁵ Nakon toga je na spomenutom skupu koji je organizirala Družba braće hrvatskog zmaja opet razmotrio još mnogo podrobnije to pitanje.²⁶ Strčić se zauzima za oblik Petris, ali je upravo on dao najbolje dokaze za oblik Petriš. Naime, on je na temelju arhivskih izvora

²² Petar Šimunović, *Hrvatska prezimena, podrijetlo, značenje, rasprostranjenost*, Zagreb 1995., str. 265.

²³ Žarko Muljačić, Frane Petris kao izdavač traktata o trgovini Dubrovčanina Bene Kotruljevića (1573), *Filozofska istraživanja*, 56–57., Zagreb 1995., str. 157.

²⁴ Gaetano Negovetić, Pozdravna riječ, *Zbornik radova sa znanstvenog skupa Frano Petrić, Francesco Patritio 1597.–1997.*, Zagreb 1999., 16–17.

²⁵ Petar Strčić, Koje je pravo ime Franciscusa Patriciusa?, *Filozofska istraživanja*, god. 15., sv. 1–2, Zagreb 1995., 181–189.

²⁶ Petar Strčić, O imenu i prezimenu Franje Petrisa (Franciscus Patricius), *Zbornik radova sa znanstvenog skupa Frano Petrić*, ibid., 100–132.

pokazao da se u talijanskim i latinskim dokumentima javlja oblik Petris, dok se u hrvatskim glagoljicom pisanim dokumentima javlja Petriš. Za potvrdu te tvrdnje on navodi mnoge izvore, osobito one u mjestu Beli. Strčić dakle daje dokaze za Petriša u dokumentima još više nego što je to ranije dao Šime Jurić. Navest ću samo neke tvrdnje kojima Strčić podupire oblik Petriš kad je riječ o hrvatskom govoru. On piše: »Kako se nazivao kada je dolazio na o. Cres i u svoj rodni grad, u okvir svoje obitelji – to se za sada ne zna. No, sasvim je vjerojatno – po primjerima iz njegove vlastite obitelji te iz primjera kako su ga sugrađani nazivali – da se iz nje, iz zavičaja općenito s prezimenom nije mogao niti htio isključiti, nije se ni isključio, a niti su ga drugi isključivali. Stoga se vjerojatno nazivao kako su ga i drugi sugrađani nazivali – Petris ili, pak, Petriš, u skladu s lokalnim hrvatskim i talijanskim govorom.«²⁷ Dakle sam Strčić pored navedenih arhivskih vrela u kojima se javlja Petriš tvrdi da ga se i u hrvatskom govoru moralo nazivati Petriš. Takvih bi se primjera našlo u toj Strčićevoj raspravi mnogo. A ako se dakle u talijanskim i latinskim dokumentima javlja Petris, a u hrvatskim dokumentima i govoru javlja Petriš, nema razloga da ne odaberemo hrvatski oblik. Dakle: Petriš, što proizlazi i iz Strčićeve rasprave iako on to ne će priznati.

Dugo sam odgađao napisati knjigu o znanstveniku i filozofu Patriciusu, ali nisam znao kako da ga nazovem. Konačno sam posvetio dosta truda da razriješim to pitanje. Odlučio sam se za Petriš na temelju arhivskih dokumenata i činjenice da ga Dominis ne naziva samo Petrišević, što se odavna znalo, nego i nekoliko puta Petriš te osobito na temelju pomoći koju mi je u filološkom smislu dao akademik Petar Šimunović. Konačno je moja knjiga tiskana pod naslovom *Franjo Petriš* godine 2000.²⁸ Nakon toga je u dnevniku *Glas Istre* Dragan Kalčić objavio sa mnom razgovor o mojoj knjizi i o hrvatskom obliku prezimena toga filozofa.²⁹ Urednički je naslov toga razgovora bio: *Ni Petrišević, ni Petris, ni Petrić – već Petriš*.

Nakon pojave moje knjige počeo se više rabiti oblik *Petriš*. Tako već godine 2003. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u posebnoj publikaciji o Hrvatima predavačima na inozemnim učilištima³⁰ rabi isključivo oblik *Petriš* ne navodeći druge oblike prezimena tog filozofa. Ta knjižnica nakon toga kao glavnu odrednicu rabi oblik *Petriš*, a samo upućuje na druge oblike pod kojim se u literaturi navodi taj hrvatski filozof.

²⁷ Petar Strčić, *ibid.*, str. 104.

²⁸ Žarko Dadić, *Franjo Petriš, Franciscus Patricius, i njegova prirodnofilozofska i prirodnoznanstvena misao*, Zagreb 2000.

²⁹ Dragan Kalčić, *Ni Petrišević, ni Petris, ni Petrić – već Petriš*, *Glas Istre*, god. 58., br. 56., Pula 26. veljače 2001., str. 30.

³⁰ *Hrvati predavači na inozemnim (sve)učilištima*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb 2003., str. 72.

Godine 2008. otkrili su ploču tom hrvatskom filozofu u Rimu kardinal Giovanni Lajolo u ime Vatikana, predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti Milan Moguš i hrvatski veleposlanik pri Svetoj Stolicu Emilio Marin. Tom se prigodom o njemu govorilo samo kao Petrišu. Izvješće o otkriivanju ploče donijela je Hina, a prenijele su ga sve novine rabeći oblik Petriš. Primjerice *Vjesnik* prenosi Hinino izvješće pod naslovom *Franjo Petriš uz Tassa, Chateaubrianda i Goethea*.³¹

Danas ima sve više onih koji prihvaćaju i rabe oblik prezimena tog hrvatskog filozofa *Petriš*. Ipak, još uvijek jedna skupina autora uporno rabi oblik *Petrić* i protivi se bilo kakvoj drugoj uporabi oblika prezimena tog filozofa. Zagovornici oblika *Petrić* ne prihvaćaju nikakve znanstvene dokaze za oblik *Petriš* kojih ima veoma mnogo, i to ne samo povijesnih na temelju arhivskih izvora nego i filoloških. Time se pravi velika šteta predstavljanju tog hrvatskog filozofa u inozemstvu jer stranci koji uviđaju znanstvenu neutemeljenost oblika *Petrić* pomišljaju da niti ne znamo hrvatski oblik prezimena tog filozofa pa ga zato moramo izmišljati, a time u inozemstvu dolazi i do pogrešne predodžbe o njegovoj nacionalnoj pripadnosti.

Na kraju treba naglasiti da se uvijek moraju rabiti znanstveno dokazani oblici prezimena, pa tako i u ovom slučaju. Zato treba što prije iz uporabe ukloniti oblik *Petrić* jer taj oblik nije nijednim dokazom potvrđen.

³¹ Franjo Petriš uz Tassa, Chateaubrianda i Goethea, *Vjesnik* 9. i 10. veljače 2008., Zagreb, str. 16.

On the usage of the Croatian form of the surname of scholar and philosopher Patricius

Abstract

Initially, only the form Petriš was used, but on the occasion of the 400th anniversary of his birth in 1929, various other forms came into use, among which was the form Petrić. In the following years, the usage of various forms of the philosopher's surname continued. When it was discovered that Dominis had called him Petrišević in 1624, this form spread quickly, mainly because of Kruno Krstić, and it was first used in the publications of the Miroslav Krleža Lexicographic Institute and was followed by usage elsewhere in Croatia as well. In Belgrade the form Petrić was used consistently. In 1964, Belgrade's Institute of Social Sciences founded a branch of its Department of Philosophy in Zagreb. The key task of the branch was, among other things, to engage in research on Croatian philosophical heritage as part of a project on the history of the philosophy of the Yugoslav peoples. The task remained the same even after the branch was renamed into the Institute of Philosophy. For the sake of making work on the common project easier, the name Petrić soon prevailed in Zagreb as well. In the last ten years, based on many archival and philological sources, the name Petriš has begun to appear in usage outside the Institute of Philosophy, despite the fact that some authors still persist in using the nonscientific fabricated form Petrić. Since the form Petrić has never been verified, foreign scholars assume that we do not know the Croatian name of the philosopher, hence the misperception of his ethnicity.

Ključne riječi: antroponimija, Petris Petriš, Petrić, Patricius, filozofija,
Institut za filozofiju

Key words: anthroponymy, Petris Petriš, Petrić, Patricius, philosophy,
Institute for philosophy